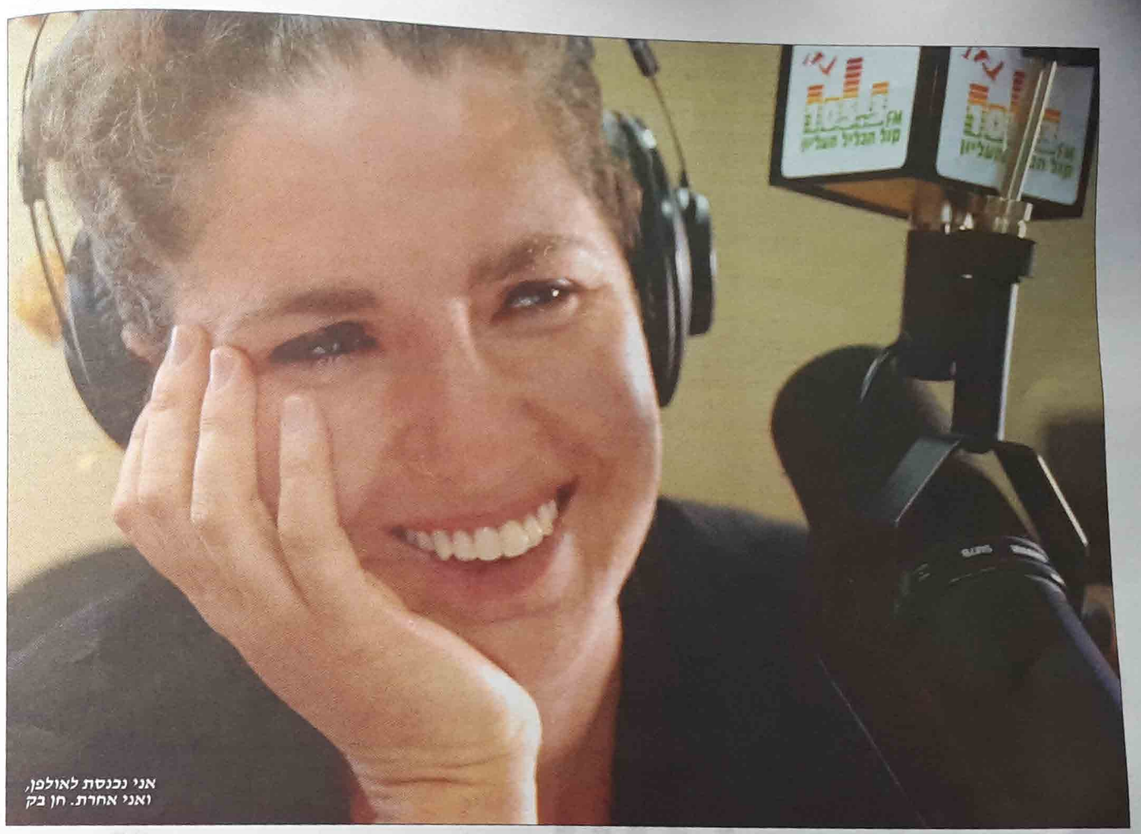

אני נכנסת לאולפן, ואני אחרת. חן בק

רדיו-אקטיבית

חן בק משתמשת ברדיו כמכשיר תראפויטי המאפשר למטופל לעבור תהליך אישי ורגשי עמוק • "מול המיקרופון", היא מסבירה, "זו איזושהי בועה שהיא לא ממש המציאות, אלא מן רחם"

מירב שני ישראלי

צילום: ליהי רחנטל

חן פותחת את דלת המקלט, ואנחנו מתחילות לרדת במדרגות. ריח מוכר של אבק מכה בי, מזכיר לי מסיבות כיתה ות־רגילי חירום. היא מדליקה את האור, מז־מינה אותי לשבת אל השולחן ולחבוש את האוזניות, בעוד היא עצמה יושבת מולי עם אוזניות משלה ומפעילה את המערכת. אנחנו מתחילות לדבר, ותוך חצי שנייה אני שוכחת שאני קלסטרופובית. המקלט מאובק, מזג האוויר המקסים שבחוץ, חיי לילה - הכל נעלם. כל שיש הוא עיניה עיניי, והקולות שלנו באוזניות. היא לת שאלות, מקשיבה לתשובות, מב־ממני לכתוב קטע ולבחור שיר: היא מקליטה אותי, ובתזמון מושלם, אחרי המ־שפט האחרון, משמיעה את השיר.

כל כך יפה. מי היה מאמין.

להיות כוכב לרגע

מזה שנתיים שחן בק (31), שדרנית ומפיקה ברדיו 'קול הגליל העליון' עו־ברת עם קבוצות ויחידים בשיטת הטי־פול הקסומה הזו. לרדיו הגיעה במהלך התואר השני בדרמה-תרפיה, ומשסיימה את הלימודים פנתה אליה מנהלת הת־חנה, חגית חצב, בהצעה מהפכנית ומ־שוללת כל הגיון ממסרי, כזו שאי אפשר לסרב לה: "שנים שאני יושבת פה ורואה שלא משנה כמה מבואסים ומקומטים אנשים נראים לפני השידור - אחריו הם זוהרים", מספרת חצב: "יצא לי לראות תלמידים שהגיעו ממציאות לא פשוטה, ופתאום הרדיו נתן להם מקום שהוא לא ביחס לאף אחר, אלא רק ביחס לעצמם. לא ציון אלא הישגים, בזכות העוב־דה שתרגלו את היכולות ואת האומץ שלהם. ילדים שיושבים בשקט בהפס־קה ואף אחד לא יודע עליהם, מראיינים פתאום את אביב גפן, את ריטה, את נצ'י נצ'. מהמקום הזה הבנו עד כמה הכלי הזה מעצים. ממש חיכיתי שתגיע מישהי שתוכל להרים את הנושא הזה, אבל איכשהו זה לא קרה עד שחן הגיעה. חן לוקחת את זה למקומות מדהימים מה־לימודים ומהניסיון שלה במרכז הסיוע לנפגעות תקיפה מינית".

אז איך זה עובד? המטופל יושב כמו שדרן רדיו, ומדבר אל המיקרופון. לפע־מים כותב קטע, לפעמים שר ומקליט שיר, לפעמים עורך את המוזיקה. מה שמתאים. בסוף הפגישה הוא מקבל את ההקלטה, לה יוכל להאזין אחר כך בבית. "העיקרון הוא שזה לא לשידור", מסבירה בק. "אני שואבת הרבה מהדרמה-תרפיה, ואנח־נו משתמשים בכלים של הרדיו בשביל התהליך הרגשי, עליו מושם הדגש. העבר־דה מול מיקרופון מספקת מרחק אסתטי, שמאפשר עבודה מאד מרוכזת ונוחה".

מרחק אסתטי?

"מרחק אסתטי הוא מונח מהדרמה־תרפיה, שמתכוון לומר - המרחק המיטיב מהרגשות שלי. דמייני שאת מקרבת כף יד אל העיניים. אם זו תהיה קירבת יתר, לא תראי את הקווים שלה, ואם זה יהיה רחוק מדי, גם אז לא תראי. קרוב מדי אומר 'הכול מציף, הבעיות שלי עצו־מות, איך אני יוצאת מזה?! מרחק-יתר פירושו 'אני מנותקת מהרגשות ולא יכולה לראות כלום'. המרחק האסתטי זה האמצע. לנועה, למשל, קצת קשה לה־תחבר לדמיון, אבל מרגע שאת יושבת מול המיקרופון את באופן אוטומטי בתוך דמות: דמות השדרנית או המרואיינת. את באיזושהי בועה שהיא לא ממש המ־ציאות, ואז אפשר לקחת את הסיפור שמציף אותך ולכתוב אותו בגוף שלישי, או לתת לו דמות מהאגדות, או לפסל או לצייר אותו. בדרמה-תרפיה העבו־דה היא על גמישות התזוזה בתפקידים. הרי גם ביומיום יש לנו תפקידים - את גם אימא, גם עובדת, גם אישה - ברדיו יש גישה קלה יחסית לתפקידים השונים: מראיינת, מרואיינת, עורכת מוזיקלית, תפקיד הכיסא הריק - את יכולה פתאום לגלם את ציפי שביט".

זה טיפול ברדיו, אבל אי אפשר לה־תעלם מכך שכל העניין ברדיו היא העובדה שזה משודר. זה לא מפריע למי שבא לטיפול?

"השאלה הזו נעלמת מהר מאה. יש לי מטופלים שאני חושבת שהם מתאימים לשידור ואני מכוונת אותם לשם, אבל זה לא העניין. כמו בתיאטרון קהילתי - יש קבוצות שמשתמשות בכלים של תיאטרון ומעלות הצגה, ויש קבוצות שעובדות בשביל עצמן. אותי מעניין התהליך הרגשי, ומה שאנשים יעברו בז־כות הכלי הזה. אין לי אג'נדה שהם יעלו תכניות חדשות, ולא מעניין אותי לייצר צי של שדרנים. יש לי פה כלי שעוזר לעבור תהליך אישי, וזה מה שמעניין אותי. נערה בכיתה ט' מתחילה להק־ריא דברים שהיא כתבה - כשלעצמו לא דבר מובן מאליו - ואנחנו מקליטות את זה, ומישהי אחרת מציעה איזה שיר, ואז אנחנו עורכות את הפתיח, ופתאום היא אוהבת את זה, ואומרת למורה לציולום - בוא נעשה קליפ שיהיה ברקע של זה. זה מדהים, כי זו יצירה. אנשים מגיעים באמצע היום והרעש והדרמות, נכנסים לאולפן, ושרים או מנגנים. ואז אפשר לשחק עם זה. לרגע הם מרגישים כוכ־בים כמו באקס פקטור, וזה בונה ביטחון".

הטיפול כמפגש יצירתי

לבית הספר 'ברנקו וייס' הגיעה בק כמטפלת בדרמה-תרפיה, ונדהמה לג־לות אולפן רדיו נטוש שהיה שייך לת־חנה חינוכית של מרום הגליל. המנהלת נענתה לרעיון לשפץ אותו, השיגה מי־מון, ובכוחות משותפים הוקמה תחנת רדיו פנימית. "התלמידים באים בקבו־צות קטנות של ארבעה", היא מספרת, "ויש בחוויה הזו משהו מאד טיפולי. העובדה שהם שומעים את עצמם באז־ניות גורמת לכך שהם לא יוכלו לצרוח כפי שהם צורחים ביומיום. זה לא נעים להם. כמו ביופידבק. השיחה מוקלטת, והם לוקחים אותה הביתה. כמעט כולם מספרים שהם הקשיבו לשידור ושזה נתן להם הרגשה טובה, כי פתאום יש להם קול. העולם בחוץ מלא מסכים, אנשים מביטים פחות בעיניים, ויש המון תחרות ואלימות בשיח הכללי, ופתאום - יש לך קול. את לא צריכה להילחם עליו, והוא לא נעלם בחלל. זה ההבדל בין שיחה רגילה לבין דיבור בתוך מעגל סגור של אוזניות-אוזניים-פה-לב-מיקרופון".

"מגניב שזה קורה פה בגליל", אומר ד"ר רונן ברגר, בעבר מנהל החוג לדר־מה-תרפיה במכללה האקדמית לחברה ואמנויות בנתניה, ומייסד שיטת 'טבע־תרפיה' שמוציאה את המטופל החוצה, אל הטבע, ומשלבת בטיפול טקסים ושאמא־ניזם. ברגר מלווה את התהליך גם בערוץ האקדמי וגם בזה הטיפולי. "לפני 20 שנה, כשרק התחלתי עם הטבע-תרפיה והצג־תי אותה בכנס מטפלים, כולם ירדו עליי ועל השיטה. איך אני מעז לקחת נושא קדוש כמו טיפול ולפתוח אותו לרעיונות חדשים? היום זו כבר שיטה שנהוגה בר־חבי העולם. טיפול הוא מפגש יצירתי בין אנשים - אנשים מגיעים לטיפול כשמשהו תקוע, ואם אפשר בצורה יצירתית ליצור מעקף ולאפשר שינוי, צריך לפתוח את הראש, וזן עושה את זה".

אז איזה מין טיפול זה, בעצם, טיפול באמצעות רדיו?

"כשדרנים, כולנו מדברים על התחושה שזה נותן", אומרת בק: "כשאני נכנסת לשעה לשידור התכנית שלי, 'נקודת חן', אני מדברת על דברים שאולי פחות נוח לדבר עליהם: זוגיות, פרידות, עצב, כאב, כעס, שמחה, קינאה. אני נכנסת לאולפן, מן רחם כזה ואוזן קטן ומיקרופון ואוזניות והמוזיקה שבחרתי - ואני אחרת. זו גם הת־חושה שיש לאנשים שלא נחשפים כמוני".

"אנחנו די בתחילת הדרך", מסביר ברגר; "יש המון אפשרויות שאנחנו מפרקים לגו־רמים ונותנים להם שמות, למשל - איך תורמת העובדה שזה חדר סגור כמו מע־בדה, או רחם, או העובדה שהמטופל יכול לשמוע את עצמו. צריך להפיץ שאלונים, לכתוב מאמרים - זה תהליך שלוקח שנים".

לצורך המחקר, החליטה בק לנדוד ברחי־כי הארץ ולהפיץ את השיטה. התכנית היא להסתובב בין תחנות רדיו ואנשים שעו־בדים עם קבוצות בדרכים אלטרנטיביות, כמו תיאטרון, טלוויזיה ומוזיקה, ולהציע להם את השיטה ורעיונותיה. "מתחילת מרץ בעצם שחררתי מבית", היא מספרת, "ואני נודדת בין תחנות שונות ומקומות של טיפול בהבעה ויצירה. אנשים, סד־נאות, מפגשים. מעבר לכך שזה מרתק ומשמח ומעשיר אותי, זה גורם לי להבין עוד יותר למה מודל כזה יכול היה לה־תפתח דווקא ברדיו המיוחד שלנו, רדיו 'קול הגליל העליון' - מקום שרואה בע־צמו קהילה, בית, שמנסה באמת להפוך את העולם למקום טוב יותר". במסעה תגיע בק לבית ספר לילדי שגריריים בי־רושלים, היא כבר סגרה סדנה בשם 'כנות רדיופונית' לשדרנים במצפה רמון ובשדרה בוקר וסדנה לנערות מבאר שבע; יומיים בשבוע תבלה גם פה, בגליל, ותשדר את תכנית הרדיו שלה. "אני רוצה להבין איפה אני רוצה להתמקם, ולפתוח קליניקה של תרפיה באמצעות רדיו, ואני רוצה לגלות תחנות ואוכלוסיות שמתעסקות בנושא של רדיו שיקומי. גיליתי למשל איזה רדיו מטודף שהרג אותי מקנאה - תחנת רדיו בתוך הכלא, במעגל סגור, שהוא שיקומי גם למאזינים וגם לשדרנים".

את חושבת שיום אחד זה יהיה טי־פול מבוי?

"בתור התחלה, אני שואפת שבקרוב מאד הוא יהפוך להיות נישה בתוך הטי־פול ביצירה, שיגיעו אליה אנשים שמ־טפלים במוזיקה או בדרמה. אם טיפול בווידאו כבר מוכר כנושא ללימודי תעו־דה, גם טיפול ברדיו יכול". ■